ANTONII FRACANTIANI VICENTINI VIRI HOC SECVLO CLARISSIMI,

rei medicæ in summo celeberrimæ Bo
nonienſis Academiæ loco interpretis,

DE MORBO GALLICO LIBER.

NVNC RECENS A MENDIS,
quibus in prima editione circunfluebat vindicatus,
ac è tenebris in lucem reuocatus

A Camillo Cochio Viterbiensi.

BONONIÆ,
Peregrinus Bonardus excudebat.
Men. Maij M. D. LXIV.

CAMILLI COCHII

Viterbienſis

IN LIBRVM ANTONII FRA-
CANTIANI DE MORBO GALLICO,

Ad Candidum Lectorem,

PRÆFATIO.

APVD *Antiquos, optime Lector, longè diuerſos fuiſſe libros, qui ad editionem, quiq; ad Authoris ipſius exercitationem, vel memoriam conſcribebantur, extant certa literarum monimenta. ςύνταγματα nanq; alia, ceu longo ſtudio elaborata opera; alia verò ὑπομνήματα ſiue ὑπογράμματα, veluti ex tempore et ſine cura exarata nuncupabant. Ità quoq; Ariſtotelem Philoſophorum principem, cõmentariorum ſuorum, quæ Diſcipulis tradebat, duas habuiſſe ſpecies, nobis eſt compertum; inter quæ; ſi rem accuratius perpendamus; idem diſcrimen fieri forſan poteſt; Nàm cùm ea, quæ ἀκροαματικὰ appellabat, remotiorem, ac ſubtiliorem tantùm philoſophiam, resq; omnibus abſolutas numeris continerent; nec quenquam temere ad ea admitteret, niſi quorum ante ingenium, eruditionis elementa, atq; in diſcendo ſtudium, laboremq; exploraſſet; quæ*

verò nominabat ἐξωτερικὰ *leuiora essent, proindeq́ vulgò Iuuenibus sine delectu ea traderet; illa ad editionem magis quàm hæc docuisse, existimandum est. Temporibus autem nostris idem apud Doctos quosq́ fieri, certò possumus asserere: Quidam enim nonnulla quandoq́ vt in lucem edantur conscribunt; sed ea per annos expendunt; curis, vigilijsq́ elucubrantur; maximaq́ diligentia sæpè ac sæpius ad Heraclium (vt aiunt) lapidem reuocant. A quibusdam autem extemporanea, sineq́ cura, sedulitate ve exarantur aliqua; quæq́ breui tempore, & breui studio quandoq́ ad docendum parantur; quæ nullus ederet, nisi maturo consilio diligenter eadem premeret. Ex quo fit, vt rarò bonarum artium Professores aliqua in uulgus emittant, & idcirco relinquatur aliquibus occasio, vt vel laudis cupiditate, vel auaritiæ stimulis moti; ijs demortuis, vel etiam viuentibus: quæ sua non sunt, quæq́ proprij Authores promulgare noluerint; edendo cōspurcent, ac erroribus vndiq́ repleant, cùm ea malè ab ipsis intelligantur, inanem gloriam, modicumq́ lucrum, bono nomini ac famæ virorum de literis benè meritorum præponentes. Quod sanè annis elapsis visum est accidisse in quibusdam clarissimi* MONTANI *prælectionibus, quæ ab ignarissimis, vt malè ab eis, ipso prælegente, fuerant excerptæ, ità infinitis propè mēdis refertæ, typis excudendæ traditæ sunt. Idem quoq́ esse in satis nunquàm laudati* BVCCAFERREI *scriptis factum, compertum est; Et nouissimè defuncto eruditissi-*

mo FALLOPPIO *peruulgata, in apertumq́; prolata sunt quæ ex prælectionibus suis, sicuti cursim prælegebat, fuerunt descripta; Vnde tot apparent & in libro de vlceribus, & in libro de præter naturam tumoribus, à veritate longè dissentientes sententiæ, totq́; menda, vt non à doctissimo viro talia dicta esse videantur; & prorsus non dicta firmiter credendum, sed malè scripta & intellecta. Quid amabò de secretorũ libro dicendũ nuper sub eius nomine (si Dijs placet) diuulgato? Non ne qui hoc ausus est facinus, impij, ne dicam temerarij nota dignus videtur? Nunquam enim eiusmodi neq́; per somnium vidit, neq́; eorum aliquid asseruit* FALLOPPIVS. *Nuperimè itidem foras datus est liber eiusdem de morbo Gallico, qui doctus est satis; continet tamen aliqua, quæ neq́; puer, qui prima medicinæ attigisset rudimenta, vnquàm diceret; Quem admodùm videre est in capite decimoseptimo, vbi eius morbi essentiam conquirit; nimirùm dùm morbum Gallicum haud esse calidam & siccam intemperiem cùm materia probare nititur; asserens intemperiem quamlibet cùm materia, præter naturam tumorem habere; materiamq́; illá neutiquàm in venis existere posse: Vnde febres putridæ nõ erunt in intemperie cùm materia secundùm ipsum. Inquit etiam æqualem intemperiem non esse morbum, sed naturam alteram, quasi hectica febris non sit morbus. Asserit præterea si sit intemperies inæqualis necessariò dolorem adesse; quasi omnis inæqualis intemperies, etiam si fiat sen*

sim, dolorem inducere queat. Infinita talia extant in eo libro, quæ perperam ab istis intellecta, perperamq́; conscripta contrà candidißimum tanti viri nomen sunt edita; et ceu alia ab eisdem fuere interiecta, ità & hæc, quæ falsa & adulterina sunt, pro arbitrio addita fuisse; quæ fuit eorũ audacia; nemo veritatis amator nõ putabit. Neq́; tandèm ANTONIVS FRACANTIANVS *Medicus præclarißimus, meiq́; amantißimus præceptor, cuius raram virtutem nunc* BONONIA *intuens admiratur, vniuersaq́; prædicat Europa; hos etiam scopulos effugere potuit; Cùm enim pro maximis suis occupationibus, quibus & in prælegendo et in Ægris curandis continuè distinetur, probè cognoscat haud sibi otium suppetere ad scribenda aliqua ad editionem; tùm ob hoc, tùm ob suam modestiam, quæ singularis est; nunquàm ex suo aliquid typis committere voluit; vnde occasionem alijs præbuit surripiendi & sub proprio nomine quæ ipsorum non sunt, temerè imprimendi; quẽadmodum quæ per tot annos ad praxim spectantia est professus. Cùmq́; iàm vigesimus agatur annus, quod* PATAVII *tractationem de Gallico morbo publicè edocuerit (vt compertum habeo) & postmodùm ibidem quoq́; bis, vel ter, idem fecerit, anno etiam elapso in florentißima hac* BONONIENSI ACADEMIA *rogatu scholariũ; quibus semper satisfacere sũmoperè exoptat; non ægrètulit denuò eundem laborem subire, eadẽq́; profiteri, ea me tunc in Scholis (vt soleo) conscribente; quæ ipse postea in meam gratiã hu*

manifsimè vidit & approbauit: Illa autem cùm VENETIIS *ad quendam darentur, nescio quo spiritu ducti aliqui, ijs surreptis, typis excussere; quæ adeò deprauata nõ tantùm in leuioribus quibusdam ad Gramaticam & ad scripturam attinentibus, sed in sententijs, ab ipsis non intellectis prodiere in vulgus, vt vix ego ea legens agnouerim. Horum autem ignorantiam (hæc non detrahendi studio, non liuore, sed solius veritatis amore impulsus eloquor) satis facit manifestam titulus huic libro præpositus; inscribunt enim fragmentum; cùm non possint qui nugis sunt nutriti, breues, demõstratiuosq; intelligere sermones; (quibus & in publicis prælectionibus, & ubiq; vti assolet* FRACANTIANVS) *Quo fit ut neq; cognoscentes, hunc librũ ità exactè & perfectè essentiam morbi Gallici, differentias, caussas, signa, & curationem tradere, vt nihil desiderari possit; rei fractæ partem appellent; Quin immò cùm* FALLOPPII *liber ad huius imitationem sit confectus (hic enim prius extitit, cùm aliàs* PATAVII; *vt suprà dixi; eũ sit professus, & per Italiam totam & extrà apud diuersos reperitur) illum, opus absolutißimum; hunc verò fragmentum immeritò inscripsere. Cùm autem partum hunc iàm ego suscepißem nõ potui non molestißimè ferre eundẽ vidiße tàm sæuè omni ex parte laceratum, & peßimè affectum. Quapropter vt studiosis rem gratam facerem, curaui non edendum, sed è tenebris eruendum librum hũc; & licet Author proprius non ad editionem hæc docuerit,*

cũ tamen vulgata iàm antea fuerint, nō ægrè ferets opinor: me quæ adeò erant vndiq; deturpata & fœdata, purgasse & à mendis vindicasse. Non enim aliter ego peruulgaßē, neq; is sum, qui cum alieni nominis & existimationis discrimine, famam aut lucrum consequi velim: egregiũ nãq; præclarumq; imprimis esse semper duxi de literis bene mereri, publicæq; consulere vtilitati, etiam si exinde nulla præterea consequatur vtilitas. Si igitur hæc non ingrata, acceptaq; fore videro: extant apud me varia eiusdem opuscula, ab ipso itidem visa & approbata: quæ (si tamen ei placuerit) forsan in lucem emittam. Viue interim fœlix, & laboribus hisce nostris fruere.

ANTONII FRACANTIANI VICENtini Medici noſtra ætate clariſſimi, ac vndecunq; doctiſsimi, de morbo Gallico LIBER.

CVM Medici finis ſit ſanitas, vt benè mereatur de genere humano; nihil vtilius, nihilq́; his temporibus accomodatius fore cogitaui, quàm agere de morbo Gallico; cū paſsim hodie vagetur, & ſummoperè ſæuiat, difficillima, & moleſtiſſima inferens ſymptomata, cumq́; difficillimè hoc morbo vexati ſanentur. De hoc morbo autem acturus, primò inquiram quæ ſit eius eſſentia, à qua primæ curatiuæ indicationes capiuntur. Secūdò de differentijs agam, cùm vnaquæq́; differentia, vel ſpecies, propriam requirat curationem; & de differentiis ſermonem inſtituens, de cauſis huius morbi breuiter tractabo; cùm à cauſis etiam differentiæ deſumantur. Tertiò agam de ſignis tùm morbi pathognomicis, tum differentiarum. Quartò de modo curandi; qua via etiam inceſſere plurimi, qui de hoc morbo tractarunt; & licet multi de hac re ſcripſerint, quoniam tamen, & à me obſeruata ſunt quædam, quæ vtilia fore arbitror; agam & ego de ipſa; vt illa aperiam. Quoniam verò ſatis manifeſtum eſt, quid nomen huius morbi ſignificet, non erit opus in illius declaratione immorari. Vnde hoc prætermiſſo ſtatim ad eius eſſentiam, & naturā

declarandam deuenio. Essentia verò non poterit aliquomodo reperiri, ni prius proximum genus habeatur, & postea differentiæ propriæ, ac essentiales; cùm rei essentia, ex suo genere, & proprijs differẽtijs constituatur. Primò igitur proximum inueniendum est genus; & cum hunc affectum omnes concesserint esse morbum; inquirendum est in quo nàm genere morbi reperiatur: quod quidem difficile est; cùm diuersa symptomata quandoque ostendant in vno, quandoque in alio genere collocandum. Vnde fuere qui dixerunt affectum hunc nullũ sibi determinatũ genus vendicare, sed quandoque in vno, quãdoque in alio constitui; quandoque simul omnia tria morborum genera complecti. Egò verò aliter sentiens, proprium & determinatum genus inueniri huius affectus credo; istudq; à posteriori inuestigandum arbitror; & necessarium mihi videtur vnumquodque proprium genus habere. Quoniam verò inter ea, quæ Gallicum morbum insequuntur vnum tantum modo est symptoma, quod ipsum perpetuò comitatur; alia enim non semper, sed quandoque tantùm accidunt; ab eo, quòd perpetuum est, genus & essentiam inquiramus. Hoc verò solum, & perpetuum symptoma exustio est; quæ non solum in progressu, sed etiam in primo morbi ingressu manifestè conspicitur: vnde si quis carie afficiatur, norunt nõ tantùm Chirurgi, sed & inepti Tòsores, nùm caries illa Gallica sit, nec ne; hoc verò non nisi ab exustione, & sor

ditie, quæ liuido vel nigro colore, & ex callositate innotescit. Gonorrhea quoque si adsit eandem exustionem, tùm substantia, tùm colore demonstrat. Pariter & bubones duri; qui si suppurentur, & labia callosa habent, & exusta educta sanies videtur. Idem etiã indicatur ex doloribus (si adsint) vehemẽtissimi enim sunt, & ad vesperam inuadentes. Eadem exustio conspicitur, quùm gingiuæ, os, & palatum corroduntur; quùm dentes cadunt, quùm pili, quùm narium extremitas; quod sæpè etiam fieri consueuit; quæ quidem omnia ex adusta, & mordaci materia proueniũt. Conspicitur, & eadem exustio in vrinis semper, quicunque fuerint humores exusti. Cum itaque res ita se habeat, nec possit exustio fieri nisi ab intemperie calida, neq; possit caliditas exurere absque adiuncta siccitate; cùm humiditas calorem obtundat; necessariũ erit asserere morbum Gallicũ esse intemperiem calidam, & siccam: vnde à perpetuó hoc symptomate non tantum genus, sed etiam vna ex differentijs habetur. nec dicat aliquis exustionem oriri ex putredine, cuius vltimus terminus est incineratio; quoniam hoc dici non potest. nam licet in morbo hoc putredinem reperiamus, tamen conspicua exustio, qualis cõspicitur in hoc affectu non quãcunque putredinem insequitur, sed insignem tantùmmodo; quam quidẽ in hoc morbo & præsertim in principio nullus concedit; Rectè igitur ex hoc symptomate genus & vnã ex differentijs inuentam esse credo. quoniam autem

humores exusti apparent non determinatæ alicuius partis, sed vniuersi corporis; ideò membrum, in quo primò fundatur hæc intemperies inquirendum erit. & cum nullum sit in corpore nostro, quod hoc possit facere nisi iecur, quod officina humorũ est, à quo tanquam à fonte scaturiunt; in iecore dicimus hanc intẽperiem calidam, & sicam esse, & ita aliam huius affectus differentiam habemus, & quidem essentialẽ, cùm subiectũ sit de essentia accidentis; & ità dicimus, morbum Gallicum esse intemperiem calidam, & siccam iecoris, & venarum: At quoniam sæpe iecur, & venæ intemperiem calidam, & siccam patiuntur absque eo, quod morbus Gallicus infestet, pro perficienda hac diffinitione, & pro vltima differentia, qua distinguitur ab alijs intemperaturis calidis, & siccis iecoris, & venarum; dicendum est quendam esse gradum huius intemperaturæ immanifestum nobis, qui exactè eius naturam, & essentiam integrat; & sicuti vltimæ rerũ differentiæ sunt nobis ignotæ; ità est hic gradus qui constituit essentiam huius morbi, qui Gallicus nominatur; & hic est gradus temperamenti, qui proprietas temperamenti appellatur; & est, qui constituit in esse vnumquodque, & quoniã hæc proprietas temperamenti, vel gradus, est occultus, dici fortasse poterit hac ratione morbum hunc esse in occulta proprietate repositum; propriè tamen, ac verè dicetur esse intemperies quædam iecoris, & venarum calida, & sicca. Sed hic duæ occurunt difficultates

circà dicta; quarum altera eſt, quoniam videtur hæc lues Gallica morbus in forma, vel tota ſubſtantia, non autem in intemperie; cum præter intemperiem, quam quandoque adiunctam vidimus; ita ſœuiat, vt totam ſubſtantiam corrumpat, nec poſſit ſanari, niſi medicamentis à tota etiam ſubſtantia conferentibus, veluti eſt ligni decoctum; nec defuere, qui rationibus his aſſentientes hoc tenuere. Altera eſt difficultas, quoniam & ſi hic morbus ſit in intemperie, in calida potius, & humida, quam in aliqua aliarum reponendus videtur. Primò, quoniam hic morbus incipit in mēbro humido; nempe in pudendis, quæ humida ſunt membra. Secundò, quia ferè ſemper initium habet à morbo humido, videlicet à cariebus, vlceribus ac puſtulis, qui quidē humidi ſunt morbi. Tertiò quoniam per cōtagium cōtrahitur, & non datur contagium abſq; putredine; nec putredo ſine inſigni humiditate; & hæc ſententia habuit ſuos fautores. Fuerunt & qui dixere morbum quidem eſſe in intemperie, ſed frigida, & humida, quoniam videmus laborantes pituitoſis & crudis humoribus abundare; nec ſanari niſi calefacientibus auxilijs, & exiccātibus veluti eſt ligni decoctū. ad hæc dicendum, & primò ad primam dubitationem non dari morbos in forma, ſeu tota ſubſtantia, quam dicunt; cum ſubſtantiæ nihil ſit contrarium; nec formæ ſubſtantiales; niſi forſan elementares; contrarietatem habeant. Præterea falſum eſt, quod dicunt lignum & alia medicamenta

à tota ſubſtantia conferre: ſanant enim potius ob continuatam euacuationem, quam præſtant. nec eſt inferendum, corrumpit totam ſubſtantiam, ergo eſt morbus in tota ſubſtantia; hac enim ratione concludere poſſemus, morbum in intemperie eſſe in tota ſubſtantia; quòd ſi per totam ſubſtantiam proprietatem temperamenti intelligant; iam nihil diuerſum ab intemperie proponent, ſed potius illud idem, quod negare intendunt, affirmabunt. Ad ſecundum dicimus impoſſibile eſſe hunc morbum eſſe intemperiem calidam, & humidam cùm ſemper habeat exuſtionem adiunctam, quam quidem humiditas prohiberet. Nec verum eſt, quòd ſemper hic morbus incipiat in membro humido, & à pudendis; falſumq; eſt pudenda in viris humida eſſe. Virga enim & glans; in quibus plerunq; incipit; ſicca ſunt membra, nõ humida; cùm neruea, & dura ſint. Præterea non tantùm in his initium habet, ſed in omnibus illis membris quæ vel confricatione incaleſcunt, vel per contactum facilè ſua natura contagium ſuſcipiunt. Vnde ſæpe contrahitur à pudendis, ab ore, à mammillis; & in cõſudantibus, à cuti, quæ ſicca eſt; licet huiuſmodi membra interdum non videantur affecta. Neque valet ſecunda ratio; quoniam ſemper in Gallicis cariebus, vlceribus, ac puſtulis exuſtio reperitur, quæ ſiccitatem indicat caliditati adiunctam, vt ex duritie, calloſitate, liuidoq; vel nigro colore demonſtratur, etiam ijs, qui parum periti

ſunt. Peccat etiam tertia ratio, nam licet concedamus (vt rei veritas eſt) morbum Gallicũ ſemper per contagium acquiri apud nos; quod aliqui tamen cõtradicentes hiſtorijs, & experimento, negarunt; nihilominus non ſequitur propterea morbum eſſe humidum, quia plurimi ſunt contagioſi morbi ſine putredine; vt ophtalmia. Neque verum eſt, quòd vbicunque requiritur putredo, ibi etiam ſit humida intemperies, quoniam licet materia, quæ putreſcit, humida ſit actu (quod in putredine requiritur) facultate tamen poteſt eſſe ſicca, vt apparet in bile, ac melancholia putreſcentibus. Ad illos autem qui dicunt eſſe intemperiem frigidam, & humidam; negamus hoc poſſe fieri, cum à tali intemperie nullo pacto proueniat exuſtio; quòd ſi adſunt quandoq; plurima excrementa pituitoſa, & cruda in his, qui laborãt morbo Gallico; illa quidem generantur ex vigilijs, doloribus, inconcoctionibus, & cruditatibus, quæ inſequuntur; neq; ſanatur hic morbus medicamentis calefacientibus, & exiccantibus meritò primarum qualitatum; ſed ratione continuatæ euacuationis, quæ communis eſt omnibus auxilijs, quibus morbus iſte ſanatur. Natura enim per frequentes euacuationes exonerata, reſiduum propellit, & euacuata materia, intemperiem ſuperat. Quoniam autem morbum hunc per contagium ab Occidentalibus Indijs fuiſſe ad nos delatum, Hiſpanorum hiſtoriæ teſtantur; neque viſus eſt vnquàm apud

nos aliquis, qui aliter in ipſum inciderit; eſtq; contagium infectio ex vno in alterum facta; quę quidem tripliciter efficitur, vel ob contactum; vel per fomitem; vel etiam ad diſtans; (vt dicunt) videndum eſt, quo contagij modo contrahatur. & breuiter dico quòd ex his tribus modis nunquam fuit morbus Gallicus ad diſtans productus; ſed ferè ſemper per contactum accipitur; vt in vtraque Venere contingit; per mammillas; per exoſculationes; & per conſudationes. Rariſsimè autem per fomitem contrahi videtur. Vidi ego ſemel tantùm hoc modo contractũ à puella ſeptẽ annorũ quæ pelliceam veſtem cuiusdã infectæ mulieris induerat. ſed quæret aliquis, cum iſte morbus ponatur eſſe intemperies iecoris, & venarum, quomodo per venerem, & alias contagij cauſas ſuſcipiatur, dico quòd infectio fit per vapores, qui arterias, & venas ingreſsi per humores in iecur ingrediuntur, & ipſum inficiunt; non inficiunt autem cor, quoniam non eſt ſic aptum pati; hoc enim pro paſsi præparatione cõtingit; vnde interdum extima quoque membra licet primò contangantur, non tamen inficiuntur. Iecur autem inficitur, quoniam faciliùs recipit, quàm alia membra; ſic etiam, & humores; hi enim facilè ſuſcipiũt, infecto tamen iecore neceſſum eſt, vt reliqua etiam principalia membra inficiantur, & ideo ſæpè videmus in laborãtibus hoc morbo, patiente iàm corde, vitale robur imminutum, & ipſos timidos effectos; ſepius etiam mæſtos, & ſegnes

gnes

gnes ad motum, ac ſenſibus tùm externis, tùm internis torpeſcentes, ob communicatum cerebro affectum. Quod & puſtulæ ſupra capitis coronam apparẽtes oſtendũt: materia enim ab hepate cæteris membris principalibus, & vniuerſo tandem corpori communicatur. Concludendũ itaq; ; vt quod primò propoſitum fuit abſoluatur; morbum ſcilicet Gallicum eſſe intemperiem quandam calidam, & ſiccã iecoris, & venarum: quòd ſi pro clariori doctrina voluerimus addere per contagium factam; poterimus quidem; non tamen ad eius eſſentiam conſtituendam eſt opus; cùm ad accidentis definitionẽ ſufficiat genus, ac differentia; quæ ſumitur à ſubiecto, inquo primò & perpetuò fundatur. Cognita tãdem eſſentia huius affectus, conſequens eſt, vt de differentijs agamus; primòq; de eſſentialibus, de quibus nemo hactenus verbum fecit. Eſſentiales autem, aliæ ſumuntur à magnitudine, & paruitate intemperaturæ; non enim quæcunq; talis intemperies eodem modo eſt magna; ſed aliqua maior, aliqua minor; nec eodem modo ſe habet in ſubiecto; aliqua enim in affectu, aliqua in habitu poſita eſt. Aliæ verò ſumuntur à qualitate; Gallicus nanq; morbus quidam ferus admodum eſt, ità vt maximè vniuerſum corpus infeſtet; quidã verò mitis adeò, vt nihil fermè moleſtare videatur. Aliæ ſumuntur à modo motus, quem ſeruat hæc intemperies, interdum enim ſtatim incipiens ad ſummum peruenit; ità vt ex leui aliqua infectione citiſsimè ad

C

ſtatum properare, ac pertingere videatur; interdum autem incipiens hic morbus, tardus admodùm eſt in augumento, & plures pertranſeunt menſes, antequam vel ab ægrotantibus, vel à Medicis adeſſe dignoſcatur. Aliæ tandem hauriuntur à ſubiecta materia: nàm quandoq; iecur tantùm occupat, ac conſequenter venas: Vnde in definitione dictum eſt à me; clarioris doctrinæ gratia; iecoris, & venarum; & ferè ſemper contingit, vt in principio tantùm iecur occupet, quandoq; verò communicatur vniuerſo corpori; ita vt cor etiam patiatur, & cerebrum; veluti ex leſis actionibus, alijsq; ſymptomatibus ad virtutem vitalem, & animalem pertinentibus; facilè depræhenditur. Neq; turbari debet quis quòd poſuerim aliquas differentias in magnitudine, & paruitate intemperiei; cùm prius dixerim morbum Gallicum cõſiſtere in determinato gradu: gradus enim ille diuiſibilis eſt, & latitudinẽ hàbet. Sũt inſuper aliæ differentiæ, quæ communes ſunt cæteris morbis, & quodammodo ad eſſentiales accedere videntur; vt quæ ſumũtur à tempore; cùm dicimus morbum Gallicũ vel nouum eſſe, vel antiquum; & ſicuti quæ à materia capiuntur, quæ cauſa eſt efficiens; veluti ſi dicamus ipſum, vel à ſanguine, vel à pituita, vel ab atra, vel à flaua bile oriri; non enim ſemper, idem peccat humor: ſed quandoq; vnus, quandoq; alius, vt ex natura corporum, & ſymptomatum diuerſitate indicatur. Vnum tamen ſemper, & perpetuò reperitur

in quocunq; humore peccante, videlicet exustio: sẽper enim humores, qui peccant in hoc morbo, exusti apparent. Ab essentialibus tandem visis differentijs, ad accidentales veniamus; quas quoniam diligentissimè aliqui sunt prosecuti, vt fortasse ducẽtas, vel trecentas numerauerint; non omnes ego, sed aliquas tantùm prosequar, quæ à morbis, & symptomatibus cum hoc morbo coniunctis oriuntur. Vna igitur est, quùm gonorhea coniungitur, quæ fit (vt causas etiam breuiter absoluamus) propter acredinẽ adusti sanguinis, & lãguiditatem vasorum seminaliũ ex intemperie factam; redditurq; fæda (vt aiunt) & plurima excrementa per illam viam euacuantur. Accidit verò sæpè gonorhea ijs præsertim, qui rem habent cum infecta muliere, quæ vteri profluuium patiatur; vt experimento sæpius est visum; & ratio etiã commonet, vt partes illæ iàm contaminatæ, & malè affectæ contagentibus membris eandem affectionem communicent. Alia verò accidentalis differentia est, quùm caries pudendorum adiungitur, quæ quidem est de genere morborum, & gignitur ex acredine humorum, qui per motum, & confricationẽ partium calidiores effecti, mordacem illam facultatem accipiunt, & partes illas erodendo exulcerant. Alia est quùm apparent verrucæ quædam scissæ, callosæ, ac duræ procedentes à materia crassa, & exusta: visumq; sæpius est ab istis Gallicã luem incepisse. Alia quidem, quùm adsunt in inguinibus tumores

præter naturam transmissa eò materia, tanquàm ad partes laxiores, & imbecilliores, fitq; his apparentibus manifestum, iecur esse infectum; cùm in huiusmodi partes hepar excrementa reijcere consueuerit, & hepatis emunctoria vocentur. Alia sane cùm pustulæ, ac parui aliqui tumores apparent in capite, & præsertim circà coronam, vbi capilli desinunt, qui diuersi contingunt pro diuersitate humorũ in venis abundantium, quoties in caput, vel transmittuntur, vel attrahuntur. Alia, cùm vlcera fiunt vel in corpore vniuerso, vel in alia tantùm parte, prout maior, vel minor materiæ copia redundat. quæ quidem in principio, cũ cepit morbus Gallicus grassari, adeò erant sæua, vt vniuersum corpus eroderent, & quandoq; integra membra deciderent. Alia est quũ tophi coniunguntur à crassa, & frigida materia facti, suntq; & ipsi de genere tumorum præter naturam, apparent, autẽ in tibijs & brachijs, & præsertim in internodijs, pariter & in capite & sæpius visi sunt in costis, & alijs interdonijs. Interdum autem etiam in osse yoidis apparuere: sunt verò hi tumores quandoq; in substantia ossiũ impacti, quandoq; ossibus adhæret, quandoq; perihostia tantùm & partes circunstantes afficiũnt. Alia differentia, est, quùm dolores, vel vniuersi corporis, vel determinatæ alicuius partis, copulátur, & hi raró articulos occupant, sed semper partes inter articulos, quæ internodia dicuntur, excruciát: quoniam hæc materia, quæ doloris est causa, exusta,

mordax, & crassa non facilè potest in cauitates, atq; neruosas partes penetrare, sed in internodijs residens ibi cõtinui solutionem efficit, ac dolorem producit. Alia quidem est, cum coniungitur casus pilorũ, qui vel est morbus in numero, vel affectio corporis immutata, de hac enim re Galenum variè locutum reperimus; licet sibi nullomodo cõtradicat; solẽt autẽ prius concidere pili congeniti, quàm post apparẽtes, vt ciliorum, & palpebrarum, qui etiam ex coitu superfluo decidunt, cùm post apparentes increscant; cuiusmodi sunt capilli barbæ & reliqui, vt notatum reliquit Aris. in iij. lib. de hist. ani. Aliæ tandem fiunt differentiæ, cũ vel casus dentium contingit, qui etiã est morbus in numero factus ab eadem exusta materia, gingiuas ad dentium radices corrodente, vel vnguiũ, vel narium etiam extremarum; quod visum est quandoq; vel palati ossium erosio. Contingunt sæpe impetigines quædã feræ, præsertim in palmis manuum, & plantis pedum; sic & rhagades, & vlcera circà rectum intestinum; plurimaq; alia mala, vt exãthemata, & alia. Neque est aliquod morbi genus, vel symptomatis, quod possit ab exusta materia prouenire, quod nequeat cum hoc morbo copulari. vnde pro varijs adiunctis, variæ quidẽ differentiæ fiunt, & facilè omnibus est ex plurimis, atque diuersis quæ combinari possunt, plurimas etiam & diuersas huiusmodi differentias efficere. Mihi autem sufficiat, hæc de differentijs dixisse. De signis modo agamus, quo

rum aliqua pathognomica ſunt; aliqua verò aſſiden tia, vel differentiarum. pathognomicorum autẽ alia indicant intemperiem calidam & ſiccam, alia ſimul talem intemperiem calidã, & ſiccam oſtendunt. inter prima verò & primum, & certiſsimum eſt lotium; cùm enim tota humorum maſſa ſit exuſta ex intemperie calida, & ſicca in iecore, atq; venis, lotium erit ſignum neceſſarium; ipſum nanq; certiſsimum eſt ſignum affectionis iecoris, & venarum, nec non eorũ, quæ in ijs abundant; erũt itaq; lotia flaua, & lucida, contentaq; habebũt veluti ſabuloſa, vel arenoſa, vel etiam fruſtuloſa, & inſtar ſcopuli cuiuſdam ſciſsi diſrupta, & inæqualia. Secundum ſignum capitur ab affectione corporis immutata, & ex puſtulis, vlceribus, & alijs omnibus, quæ in cuti apparere ſolent, manifeſtè deprehenditur in colore liuido vel nigro, in tumore duro, & calloſo. Tertium autem ſignum ſumitur ex læſis actionibus; fiunt enim hoc morbo affecti, languidiores; & in progreſſu ratione malæ nutritionis, emaciantur; fiunt vigilantes, timidi, triſtes, ſemimelancholici, & neſciunt ipſimet referre quid patiantur. hæcque omnia cõtingunt affectione hac communicata cæteris partibus ab ipſo hepate. Hæc verò ſigna, licet oſtendant intemperiem calidã, & ſiccam iecoris, & venarum, non tamen ſola poſsũt illam intemperiem demonſtrare, quæ quidem eſt eſſentia morbi Gallici; ſed his addenda ſunt illa, quæ conſtituunt concurſum, à quo ſumuntur ſigna huius

affectus certiſſima. Vnde oportet addere ꝙ patiens cùm affectis hoc morbo conſuetudinem habuerit, & poſtea ſubſecuta ſit, vel fœda gonorrhea; vel carioſi affectus, à quibus etiam ſubſequuntur bubones, vlcera recti inteſtini, puſtulæ ibidem, vel in virga, vel etiam capitis; vlcera pariter vniuerſi corporis, vel tophi, depilationesúe, aut dolores, qui adueſperas exacerbantur, & huiuſmodi alia. Hæc enim cum prioribus illis certa & manifeſta ſunt inditia morbi Gallici non tamen eſt neceſſarium, vt ſimul omnia ſymptomata iàm enarrata concurrant: ſed aliqua ſufficiunt, hæc vel illa pro hac affectione demonſtranda: non enim ſemper omnia, ſed quandoq; plura, quandoq; pauciora coniunguntur. Signa verò differentiarum, & primò eſſentialium ſatis manifeſta ſunt ab ipſamet eſſentia; potiſſimùm tamen capiuntur à ſymptomatibus, hæc enim ſicut magna ſunt, vel parua; mitia, vel ſæua; ſic magnam, vel paruam; mitem, vel ſæuam indicant intemperiem. ex ijs etiam, vel incipientibus vel increſcentibus, vel conſiſtentibus, vel inclinantibus habentur ſigna differentiarum, quæ ſumuntur à modo motus, ipſa quoque indicant differentias, quæ capiuntur à materia ſubiecta; ex læſis enim actionibus, vel totius, vel quarundam tantùmmodo partium indicatur, an iecur tantùm ſit affectum, & venæ, an potius vniuerſum corpus patiatur: idem quoque demonſtratur ex affectionibus, & exeuntibus immutatis, quæ vnicuiq; patere poſſunt, & iàm ſu-

perius aliqua posita sunt. Differentiæ autem, quæ sunt & alijs morbis communes, & videntur quoddammodo ad essentiales accedere, si à tempore sumantur ex relatu facilè cognoscuntur. si verò capiantur à materia peccante innotescunt ex humoribus abundantibus in corpore, quorum signa non omnia sunt hic ponenda; sed habentur à symptomatibus, & à causis, à rebus naturalibus & non naturalibus, quæ necessariò nobis occurrunt. Signa tandèm reliquarum differentiarũ, quæ omninò sunt accidentales, & oriuntur ex complicatione diuersorum symptomatum, vel morborum, qui cum hac affectione coniungũtur, sunt satis per se manifesta, quare non erit in ipsis immorandum, sed statim ad vltimum propositum deueniam. Et sunt quidam, qui antè curationem, præseruationẽ ab hoc morbo proponũt, docentes aliqua parare, quæ à profundis attrahẽtia, & exiccantia possint homines custodire, ne inficiantur hoc morbo: sunt enim qui linteamina quædã alumine, præcipitato, alijsq; siccantibus medicamentis imbuta, componunt: aliqui verò, qui electuaria putredini resistentia præparant. sed melius, quod fieri possit, est à Meretricibus, & qualibet alia contagij causa cauere, non enim in his iàm dictis valdè fidendum est, nec semper est putredo in morbo Gallico; neq; possunt linteamina vapores ducere, aut inquinatum sanginẽ corrigere. Omissa itaq; præseruatione ad curationem accedo, quæ licet duo ca-

pita

pita contineat euacuationem videlicet materiæ, & alterationem membrorum; hæc enim eſt veriſsima methodus curationis omnium intemperierum cùm materia; ſæpius tamen eſt viſum huiusmodi morbũ ſola prima intẽtione ſanatum. natura enim euacuatã materiã ſolet ſæpiſsimè relictam intemperiem ſuperare. Vnde videmus quandoq; incipientẽ hunc morbum ſola expurgatione; quãdoq; ſolo exercitio ſanatum; neq; aliter, quàm per continuatam euacuationem ſanatur à ſuffumigijs, inunctionibus ex hydrargiro, Ligni decocto, Sparta parilla, & China; ſi tamen ex his aliqui vnquàm ſanatur. Sed dicet aliquis fruſtrà nos perfectam huius morbi curationẽ inquirere, cùm nequeat ſic abſolutè curari, quin ſemper aliquæ morbi reliquiæ remaneant; & huius opinionis fuere viri doctiſsimi comprobantes hanc ſentẽtiã ex eo, quòd ſi aliquem ab hoc morbo curatum fortè contingat vulnerari, vel aliquo alio morbi genere corripi, magis omnia ſæuient, ac difficilia fiẽt in hoc, quàm in alio, qui nunquàm fuerit Gallico morbo affectus; quod quidem indicare dicunt remanſiſſe fomites, & reliquias prioris morbi, & ſic vidẽtur nunquàm perfectè ſanari. ſed aliter ſentio, & vidi nonnullos perfectiſſimè ſanatos; cùm nullum ſymptoma in eis remanſiſſe conſpexerim; non enim reſtat morbus abſque ſymptomatibus; cum hæc illum inſequantur, veluti vmbra corpus. verùm tamen eſt, quòd languida remanent membra, & iecur præcipuè paratum

ad intemperiem suscipiendā, & humores exurendos; & hinc postea fit; vt in graues plerunq; morbos incidant, nec facilè ab illis liberentur ij, qui semel passi sunt morbum Gallicum; & sicuti, qui pestilentia laborarunt ob relictam languiditatem in corpore vniuerso, & præsertim in membris principalibus cùm ægrotant, morbis etiam difficillimis affici solent: non tamen dicendi sunt propterea pestilētia laborare; ità neq; semper dicendi pati morbum Gallicum illi, qui semel curati afficiantur interdùm aliquo difficili morbo; non ergo frustrà perfectam huius morbi curationem inquirimus. Prosequemur autem omnes curādi modos, qui varij sunt, vt videamus quid boni, quidue mali ab vnoquoq; auxilio sperandum; non enim est facile auxiliū, quod strenuè iuuet inuenire, quod etiā in aliquo non noceat, & plura sunt, quæ maximè solita sunt nocere. Vnus curandi modus est per euacuationem, quæ fit & venæ sectione, & expurgantibus pharmacis: in quo primò lenienda est aluus; deinde, cùm hic morbus plerunq; sit mali moris, & ideò magnus, vena erit secanda viribus consentientibus; ac ætate: secetur verò vel basilica dextri lateris; cùm iecur perpetuò afficiatur in hoc morbo; vel media; si forte caput, ac vniuersum corpus patiatur: extrahenda verò est illa sanguinis quantitas, quæ videbitur oportuna sumptis indicationibus à virtute, magnitudine morbi, corporis habitu, & reliquis. Præparetur postea corpus & materia concoquatur, vt

pharmaco exhibẽdo educi facilè posſit: & ſi quis eſt morbus, in quo præparatione ſit opus, & concoctione, hic eſt: peccat enim materia craſſa, exuſta, & rebellis. Præparantia verò, & concoquentia diuerſa requiruntur pro diuerſitate humorum educendorũ; ſemper tamen attenuantia incidentia, & parùm refrigerantia, & temperata conueniunt. Hinc ſyr. de fumaria, de bettonica, oximel, & huiuſmodi probãtur. ſic decocta borag. cichorij, ſtæcadis, iuæ, hyſopi & conſimiliũ. Præparato autem corpore materia iàm concocta euacuetur; non manna tantum, ſyr. roſ. & huiuſmodi mitioribus, & benedictis (vt aiunt) ſed fortioribus medicamentis; cuiuſmodi ſunt pill. de hermodact. fetidæ, confectio Hamech, hiera diacolocynthidos Aetij, pill. pariter à Galen. conſcriptæ in lib. i. de compoſ. med. ſecund. loca, & alibi: præ cæteris autem optimæ videntur cochiæ Raſis, cùm eis additi fuerint cortices rad. ellebori nigri, qui etiam alijs pill. addi debent in hoc caſu & alijs, etiam medicamentis expurgantibus. Euacuationes verò continuatæ ſunt faciendæ, vt bis, vel ter in hebdomada, & in his diutius inſiſtendũ; & ità teſtor me vidiſſe plurimos ſanatos ab incipiẽte morbo Gallico ſine adminiſtratione alterius auxilij. non ſanaretur autem inueteratus, neque omnes curandi ſunt hac via: ſunt enim qui fortè non poſſunt; vt qui habent ventriculum imbecillum & qui à medicamentis purgãtibus facilè reſoluuntur. Alia verò eſt curandi ratiò per continuata exercitia,

& vehementiora, quæ tùm insensibiliter, tùm etiam sensibiliter per sudores euacuare possint. Hæc autem prius expurgationem corporis per pharmacum requirunt; & licet aliqui nulla præposita expurgatione solo exercitio fuerint pristinæ sanitati restituti, non tamen tutum est, & præsertim, si corpora sint cacochima; exercitium enim fundit humores, & in huiusmodi corporibus mala potest symptomata parere. Alius curandi modus est per suffumigia, quibus primò vsi sunt vulgares quidam corpore non expurgato, non sine maxima temeritate, ac detrimento infirmi; sic.n. cum diffunderentur humores, & propellerentur vniuersi corporis excrementa in fauces, plurimi suffocabantur; & hac de causa reiecta iam sunt hæc suffumigia; interdùm tamen expurgata prius corpora sanant: verũ tamen est, quòd cùm hæc suffumigia duum sint generum, aliqua vehementiora, aliqua leuiora; tutò quidem, sed inefficaciter, vtimur leuioribus, quæ quidem conficiuntur ex aromatibus, gummis, & herbis calidioribus veluti; myrrha, styrace, belzuino, thure, dictamno, scordio, gentiana, & consimilibus: hæc quidem sudorem prouocant, sed non possunt tantam euacuationem præstare, quanta pro morbi ablatione sufficiat; & ideò nunquam aliquis visus est sanatus per hæc mitiora; vehementioribus autem aliqui sunt sanati, quæ preter dicta recipiunt cinnabarim, quæ ex argento viuo conficitur, ratione cuius funduntur humores, repelluntur, & ad fauces, & os

conuertuntur. vnde corpore tandem expurgato per continuatam euacuationem, ſi quid reſiduum eſt à natura ſuperatur; & ità ſanitas inſequitur. hoc tamen auxilij genus periculoſum eſt, etiam quod vniuerſi corporis expurgatio præcedat: poſſet enim fieri; vt vel reliquum materiæ fuſum ac ad partes, quæ ſunt circa laryngem, & fauces propulſum ſuffocationis periculum inducat; vel ſi per fauces non educatur, ad iuncturas, aut alia corporis loca ſecedat, reddatq; morbum ſeuiorem, & quandoq; inſanabilem. præterea fœdum eſt etiam, ac malum oris exulcerationem facere: quapropter aliqui, vt ipſam prohibeant; vtuntur ſingulis diebus vna ex pill: Alexandri, quæ videntur eædem eſſe cùm cochijs Gal. deſcriptis primo de comp. med. ſecundùm loca, & alibi: ſed malè faciunt iudicio meo, ſic enim contrarios ſimul motus efficiunt; neque tot euacuationes eódem tempore natura ferre poteſt. Malè etiam faciunt, qui bis in die ſuffumigant; quiq; cooperto, non autem exerto capite id præſtant: cogunt enim illi patientes inſpirare aerem hydrargiri vaporibus infectum. errant etiam, qui ſuffumigant repleto ventriculo; & tamen tutius eſt huiuſmodi auxilio non, vti quamuis aliquando profuerit; ſi quis tamen eo vti voluerit, probo, vt ſemel in die ante prandium, & exerto capite vtatur; neq; diù, ſed per mediam horam, vel tres horæ partes ad ſummum in ſuffumigijs æger immoretur, & hoc faciat per octo tãtùm dies, vel etiam paulò plures, aut fortè

pauciores, vſq; quò materia copioſior in os, & fauces prorũpat. Alius ſanationis modus habetur ex inunctionibus hydrargirum recipientibus, quæ quidẽ licet quandoq; ſanare videantur, tamen tanquàm nimis violentum, & periculoſum iàm nõ erat amplius in vſu, ſed nunc ſecũdus agitur annus; morbo Gallico rebelli, & cõtumaci maxime facto; ꝙ multi ſint coacti & quidem doctiſsimi viri, iterum ad prædictas inunctiones deuenire, quæ adinuentæ videntur empirico argumẽto per tranſitum ad ſimile; cùm viderint Auic. in ſcabie ſæua vti pro inunctionibus Hydrargiro. permiſcentur autem cum argento viuo ea, quæ laxant, fundunt, & vim eius ad penitiora deducunt; vt inſimul fuſione, ac repulſione facta materia per os, & fauces erumpat. permiſcemus itaq; axungiam porcinam, butyrum recens, oleum laur. ſtyracem, maſtich. thus & ſimilia; ſunt verò qui balauſtia roſas, camphoram, & gummi Arabicum addant; quæ cũ adſtringentem, ac refrigerantem vim habeant; nõ probo; non tamen ſunt improbandi, qui cõmiſcent Mythridatũ, & Theriacen: hæc enim in pauca quantitate poſſunt vim hydrargiri ad penitiora corporis deducere: in his tamen inũctionibus adminiſtrandis, eſt etiam prius optimè corpus expurgandum; ne propulſa materia, (vt ſæpius contingit) confertim ad partes faucium & laringis ſuffocationem inducat: non tamen totum corpus inungatur; ſed à genu infra vſq; ad extremũ pedis; & à cubito vſq; ad extremum ma-

nus, & ieiuno non repleto ventriculo, vt aliqui faciunt. nec actu frigidum hoc medicamentum administretur, sed calidum: neq; pillula illa Alexandri, qua vti solent aliqui est exibenda singulis diebus ob easdem rationes, quas diximus suprà, cùm de suffumigijs agebamus; tanto verò tempore inūctionibus est insistendum, donec in os, & fauces materia sufficienter erumpat. Hæ tamen vnctiones & ipsæ sunt periculosæ; etiam quòd hæc omnia rectè fuerint obseruata; quòd si non sanant morbum, relinquunt incurabilem, ita vt & comitetur ægrum vsque ad mortem. Sunt qui vtatur cæratis ex hydrargiro etiam cōfectis, extremis appositis partibus eodem modo: addunt autem ad prædicta, cæram, resinam, & alia de quibus idem dicēdum, quod suprà de inunctionibus; & suffumigijs diximus. Sed cùm de hydrargiro mentionem fecerimus, operepretium esse videtur aliqua de eo dicere, vt scire possimus quonāmodo agat, & operetur: & primò videamus eius temperiem; deinde nunquid venenum sit, vel antidotum; tertiò substantiam ipsius; quartò & vltimò difficultates aliquas ex eius vsu emergentes dissoluamus. Est autem maxima difficultas de primo ob diuersitatem opinantium & scribentium; prius tamen ego quid verum esse iudicem aperiam, & post opiniones aliorum in medium afferam, adductisq; eorum rationibus respondebo. Rei ergo veritatem esse crediderim argentum viuum esse calidæ temperaturæ, duabus potissimum rationi

bus; quarum prima est. illud, quod est incoagulabile calidam habet temperaturam; sed argentum viuum est huiusmodi; ergo: maior patet ex Aris. 4. meteor. 43. & idem sentit Auerroes ibi; minor autem sensu manifesta est; inquit enim hydrargirum non coagulari; quod si quandoq; videatur coagulari à Chymistis, illa potius est condensatio. Secunda ratio sumitur ab experimẽto: interficit enim caliditate sua; sed illud, quod sua caliditate interficit, quis vnquàm negabit esse calidum? Hydrargirum enim agens in corpus, & actuatum priùs à calore nostro, erodit partẽ illam, cui adhæret. nec obstat quod aliqui dicant ventos etiam Boreales corrodere. quoniam id falsum est cùm illa sit mordicatio, & solutio continui non autẽ erosio: quod autem arg. viuum corrodat præter experimentum, adsunt auctoritates probatissimorum virorum. & primò Nicander tenet lytargirum esse venenum, & calidum in suis alexipharmacis: eorum enim, qui ipsum sumpserunt, membra (inquit) incedũtur. Dioscorid. autem; à quo Paul. Aetius & alij omnes transcripsere; asserit idem, & ait postea eadẽ symptomata euenire illis, qui argentũ viuum sumpsere, quæ contingunt ijs, qui lytargirum assumunt. sed in istis exustiones apparent, ergò & in illis; quare necessariò calidum est argentum viuum cùm exurat, vt lytarg. Id etiam Gal. voluisse comperimus in libr. 9. de simp. med. faculta. cap. proprio. sed contrarium sentit Auic. in 2. can. qui arg. viuũ. frigidum, & humi-

dum

dum in 2. gradu. constituit, probatq; suam sentẽtiam ex eo, quòd frigidos parit morbos; vt stuporem, apo plexiam, paralysim, soporem, & huiusmodi; ueluti patet in his, qui metalla fundunt, inaurant, & chymisticam exercent artem. verùm hæc ratio nihil contra sententiam nostram molitur: soluitur autem ab aliquibus; ex eo quòd multiplex est arg. viuũ; aliud minerale, & impermixtum; aliud verò cum alijs mineralibus admixtum; tertium autem, quod ex minio naturali efficitur: & ita dicunt, quòd illud, quod sponte syncerum fluit, frigidam temperaturam habet; illud autem quod vi ignis extrahitur, & est permixtum cũ alijs mineralibus, & etiam quod fit ex cinnabari, calidæ dicunt esse temperaturæ. sed meo iudicio isti malè constituunt vnam argenti viui speciem frigidã; quoniam est eiusdem substantiæ cum alijs, & habet easdem operationes, & quodcũq; arg. viuũ. incendiũ parit. Alia est sententia Conciliatoris dicentis quòd argentum viuum facit ægritudines calidas, & frigidas indifferenter ob diuersitatem partium. Quæ quidẽ sententia neq; satisfacit, neq; difficultatem tollit, quoniam illud, quod quæritur est, an tota moles argen. viui & aggregatum ex diuersis istis partibus sit calidæ, vel frigidæ temperaturæ; quare dicendum arbitror, & rationibus, & auctoritatibus prædictis, ipsum calidam temperaturam habere. quòd si frigidas parit ægritudines, illud est, quia partes aqueæ tenues euaporantes vi ignis ad caput, cerebrum refrigerant; &

condensátæ ad neruos descendũt, atq; illas ægritudines efficiunt. De secundò verò an scilicet venenũ sit, vel antidotum; nullá nobis fidem Gal. facere potest, cùm se inexpertũ fateatur de hac re, nec aliud à factitio nouerit. est autẽ omnium ferè Antiquorũ auctoritas, qui modũ, quo interficiat, docent; Diosc. enim testatur argen. viuũ interficere nõ secus ac misy, sory, calchantum, quæ quidem non aliter interficiunt, nisi quia cùm crassarum sint partium diutius morantur in ventriculo, & alijs partibus; & non distributa incenduntur, & comburunt veluti ferrum ignitum. est igitur argen. viuũ venenum calidum, & corrosiuum. sed contra instant aliqui dicentes esse hoc falsum, quia oppositum patet experimento; nàm apud Germanos & alios, pueris pro vermibus absq; læsione exhibetur. afferunt etiam historiam quandam ab Ausonio in quodam epigrammate conscripto de Muliere, quæ viro toxicum propinauit argento viuo commixtum, & vir inde nullam læsionem accepit. quare inferunt hydrarg. esse potius antidotum, quàm venenum; cùm illius veneni admixti vires hebetarit, ac prorsus abstulerit, & ita dicunt, quòd veluti antidotum morbum Gallicum sanat. Sed mihi videtur quòd isti à veritate declinent: periculosissimum enim est argen. viuũ exibere: quòd si quandoq; visum sit innocuè pueris propinatum; dixerim hoc esse vel ratione paucæ quantitatis, vel ratione fortis expultricis puerorum, & humiditatis, quæ quidem in causa esse

poteſt, vt citiſsimè dilabatur, & deſcendat priuſquam ad actum talem deducatur, vt comburere poſsit. ad hiſtoriam verò dicerem, quòd forſan illa mulier admiſcuit argento viuo talia venena, quæ citò ipſum deducere potuerunt, & vi caloris agentis poſtea citò euacuare, vnde non multùm immorans in corpore nō potuit comburere nec interficere. Concludimus igitur cum omnibus ferè antiquis argentum viuum eſſe venenum; neq; credendum eſt illis, qui dicunt naturale poſſe tutò exhiberi, non autem factitium; cùm enim habeat eaſdem ſubſtantias[vt dictum eſt] habebunt eaſdem operationes, & ideò ambo erunt venena. nec obſtat Pauli auctoritas qui dixit in 7.lib. argentum viuum combuſtum exhiberi à quibuſdam & mixtum cum alijs medicamentis in dolore ileoſo, quoniam hoc Paul. aſſerit non ex propria ſententia, ſed aliorum dicta exponens. neq; verum eſt quòd aliqui ſanent morbum Gallicū exhibito præcipitato in pillulis deuorando; hoc enim falſum eſt, & ita exhibitum ſæuiſsima inducit ſymptomata, & tormina, maximèq; laborantes affligit. De tertio cuiuſnàm ſubſtantiæ ſit; dictum eſt à Gal. ipſum eſſe craſſarum partium: aliter autem ſentiunt moderni & arguunt experimento; cùm videamus, quòd ſi pellis confricetur cum argen. viuo, vel ſi eo marſupium impleatur, penetrat, exudatq; ; quod non poſſet contingere, ni tenues haberet partes. Cui reſpondendo dico, quòd licet aliquas habeat partes tenues, & aereas, quæ qui-

dem exudant, & penetrãt partes; tamen adſunt terreſtres craſſæ, atq; ſulphureæ, quæ remanẽt, nec aliquo modo pertranſeunt. Sunt modo, aliquæ difficultates afferendæ, vt quartum propoſitum in hac re abſoluam; prima difficultas eſt de eo, quod Dioſc. & Gal. dixere argentum viuum interficere, & corrodere ſui grauitate; quoniam Auic. hoc reprobat, inquitq; nõ poſſe mente concipi: ſed quomodo id fiat manifeſtè demonſtrat Gal. dicens, quòd ratione craſſitiei partium nequit arg. viuũ. diſtribui, quare diutius detẽtum accenditur, & erodit partes ſui grauitate, quoniam grauitas eſt in cauſa, vt tandiù in corpore immoretur, donec illum calorem conceperit, quo poſtea immediatè interficiat. Alia difficultas eſt vndenàm fiat, quòd arg. viuũ. fuſum, & vi ignis euaporatum morbos pariat frigidos, veluti apoplexiam, epilepſiam, paralyſim, ſtuporem, & huiuſmodi: ſi verò inungatur, exulcerationem faucium, & oris efficiat; & quòd ſi deuoretur exulceret ventriculum, & inteſtina. Ad quam difficultatem; miſſa reſponſione, quam aliqui afferunt, dicentes hoc eſſe ab occulta hydrargiri proprietate, cùm hæ reſponſiones nihil doceant; dico quòd fuſo argento viuo, & vi exterioris ignis exagitato, fit exhalatio partium aquearum, & frigidarum, quæ per nares præſertim attractæ, & cerebrum refrigerant, & condenſatæ deſcendunt, & ſic morbos frigidos producunt. Inunctum verò ad mixtis oleis, quæ ipſum ad penitiora corporis dedu-

cunt, attrahitur per arterias, & in eas receptum vi maximi caloris, qui in arterijs reperitur, funditur, & sicut vi ignis in olla, deducitur ad partes supremas, & residens in ore, ac faucibus tanquàm in partibus imbecillioribus, ibi exulceratioñe efficit. cum autem in ventriculũ suscipitur vbi remissa, & elixans caliditas non est tanta, vt ipsum fundere possit, neq; partes eius aqueas conuertere in vapores, & eleuare; diutius detinetur, donec vim igneam concipiat; cuius meritô postea vẽtriculum & intestina corrodit, & exulcerat; & hoc est, quod in præsentia, ad hanc maximam difficultatem mihi dicendum occurit. Est alius modus curandi per decoctum Chinæ; quo aliqui sunt vsi; & primò fuere Medici, qui propinarunt hoc decoctũ CAROLO QVINTO IMPERATORI SEMPER AVGVSTO, cuius auctoritate magnam deinde gloriam apud omnes homines consecutum est; vnde postea plurimi nobiles vsum huius decocti suscepere, & præcipuè Veneti. Hæc autem radix aduehitur ex Indijs; & aiunt à regione Cynarum, quæ Tartaris finitima, & antiquum est Sinarum Regnum. Extrà est flaui coloris; intrà verò albicantis; raram habet substantiam, & fungosam; cuiuslibet ferè saporis, & aliarum qualitatum expertẽ: habetur Ianuæ, Venetijs passim, & alibi. Consueuitq; vbiq; cariùs venundari; & asserunt quidã esse radicẽ harundinis, temperie frigidam, non tamen manifestè, atq; siccam, habentem partes tenues, quibus,

humores adeò fundit, vt quàm maximè ſudoré prouocet. Modus vtendi eſt vt corpore prius optimè ex purgato decoctum hoc propinetur, & mane, & veſpere, & in prandio, & in cæna. Quantitas autem ſyr. eſt 12. vel 15. vnc. quæ verò loco potus capitur, ſumẽtis arbitrio permittitur. fit ſyr. capiendo huius rad. vnc. 1. & illam infundẽdo in lib. 3. aquæ per 24. horas, deinde ad medietatis conſumptionem bulliẽdo. Pro potu autem eadem radix accipitur, & ſuperadditis tribus libris aquæ bullit quouſque due partes remaneant. Cibus exhibetur boni ſucci, nec valdè tenuis. eſtq́; terminus aſſumendi hoc decoctum communiter vſque ad triginta dies. nullũ tamen vidi ego ex huius radicis vſu, neque audiui ſanatum; non nocet quidem, quia tùm euacuat, tùm humores cõtemperat: ſed neque multi eſt iuuamẽti, vt experimento cognoſcitur. Aliud auxilij genus eſt per Spartam, ſeu Salſam parillã, quam dicũt, quæ radix eſt ab Hiſpanis ad nos delata, tenuis, flexilis, intus albicans, exterius flaua, vel nigra, nullum ſaporem habens, nullum ſenſibilem odorem, nullamq́; acredinem; & crederem ego hanc eſſe radicem ſmilacis aſperæ, quæ paſsim in Hetruria reperitur, & de qua dictum eſt à Dioſcoride quòd quandoq́; ponitur in antidotis; vnde non eſſet fortaſſe ab Hyſpanijs, vel Indijs petenda. Temperiem eius aliqui dixerunt eſſe calidam cùm ſummoperè diſcutiat, & tophos reſoluat. ſed aliter ego ſentio; cùm nec odorem, nec ſaporem habeat

acrem, vel amarum, nec os mandentibus calefaciat: neque decoctum assumentes incalescant. quare si tophos discutit, (vt reuera conspicitur) illud præstat ratione tenuitatis partium, non secus ac facit asplenium, quod splenes valde induratos attenuat, & tumidos, non caliditate, sed partium suarum tenuitate; vt Gal. & omnes fatentur. Vsus autem est, vt post vniuersi corporis expurgationem exhibeatur eius decoctum, quod quidem fit capiendo huius rad. vnc. 4. & in frustra secando, infundendoq; per 24. horas in lib. aquæ x. vel xij. deinde bulliendo ad medietatis consumptionem, & hoc postea colatum pro syr. seruatur. Demùm eadem Sparta parilla iterum bullit in 15. lib. aquæ ad consuptionem tertiæ partis, & hoc decoctum est potus patientis ad libitum. de primo autem exibentur quolibet mane, ac vespere sex vel octo vnc. per 25. 30. vel plures etiam dies. Victus verò exhibetur, tenuis & attenuans; vnde dantur panis communis, vel biscocti tres vnc. vuæ passæ, amigd. auiculæ montanæ; pulli gallinacei parui ad pondus duarum, vel trium vnc. sed licet ex vsu rad. huius aliqui dicantur esse sanati, nullum tamen mihi contingit vidisse perfectè sanatum. verum quidem est, quòd tophos optimè discutit, ac mirificè symptomata remouet: sed breui reuerti cōsueuerunt; & in aliquibus maxime ventriculum refrigerat, & lædit. Est aliud etiam auxilium ex decocto ligni cuiusdam Hetechen appellati; quod quidem spinosum est, me

diocriter crassum, & intus phœnicei coloris, & hoc Aphri vtuntur, vt refert Ioan. Aphricanus in suis historijs. ad nos tamen non peruenit adhuc vsus medicamenti huius, & ideò nihil de hoc certi afferre possum, sicut nec de radicibus quibusdam, quibus in hoc morbo vtũtur mulieres in insula sancti Thomæ. Præstantissimum verò auxilium ad hunc morbum Gallicum sanandum est Guaiaci decoctum, quod genus auxilij, sicuti & morbus, ex Indijs Occidentalibus fuit nobis communicatum. Guaiacum autem nomen est Indum cuiusdam arboris, quæ his temporibus etiam nota est in Italia, & præsertim Ianuæ, atq; Patauij; habet enim corticem maculosum, cineritij coloris, & nigri: mediocris est magnitudinis, folijs verò latioribus, & magis ad longum tendentibus, quàm ad rotundum, fructus edit similies duobus lupinis insimul coniunctis, & si cædatur, nigrum, magis tamen, & minus, ostendit meditullium; & huius decocto vtuntur in insula Hispana, & finitimis regionibus, vbi frequentissimus est hic morbus, regionibusq; illis endimicus; verùm quia videntur duo genera lignorum circunferri, quorum alterum appellatur Guaiacum, alterum vero Lignum, vel Palum sanctum: inquirendum est nùm diuersæ, vel eiusdem sint speciei. sunt qui dicant, quòd ex insula Diui Ioãnis defertur Lignum sanctum, ex Beata, Guaiacum: quodq; Lignum sanctum, nigrum non habet meditullium, sed totum est coloris lutei, & quòd plurimos

mos ſanat morbos frigidos, quos Guaiacum non ſanat; vnde cùm & loco, vbi naſcuntur, & figura, & viribus differāt, inferunt diuerſarum eſſe ſpecierum. Dixerim tamen ego non eſſe diuerſæ ſpeciei, ſed eiuſdem; neq; aliud colligi poteſt ex hiſtorijs, Gonſali de Ouiedo, qui dicit idem eſſe Lignum, & quòd Palum ſanctū ſpecies ſit Guaiaci: nec aliquid refert, quod & figuram, colorem, & vires videantur habere diuerſas cū ratione ſoli, ac regionis hoc poſsit abſq; dubio fieri, ſicuti in alijs plantis quamplurimis etiam apud nos plerunq; contingit. eſt autem huius ligni temperies calida, & ſicca in fine ſecundi gradus, calefacit enim & ſiccat manifeſtè & ſatis intensè. vnde calefaciens etiam, & ſiccans erit eius decoctum; cūm tale neceſſariò decoctum reddatur, quale illud eſt, quod decoquitur. Ad hanc verò temperiem accedit partium tenuitas meritò quarum ſemper inſenſibiliter euacuat, vt patet in reſolutione tophorum, & quandoq; ſenſibiliter per ſudorem; per vrinam, & per aluum, maximè quidem, ſi ſatis amarum fuerit decoctum. Lignum autem eligendum eſt ponderoſum, non ſciſſum, odorum, reſinoſum; quod cognoſcitur ſi redactum in ſcobem, atq; compreſſum ſit & ſcobes ſimul cohæreat, & accēſum multam reſinam emittat, reddatq; decoctum amarum. Sed hic dubitatur, an ligni cortex efficaciorem, vel potius languidiorem habeat virtutem ipſo ligno; & nonnulli aſſerunt corticem diſcutere magis, euacuare, ac

ſudorem prouocare. alij verò contrarium tenent aſſerentes ignauiorem eſſe corticem, quoniam in cortice nec odor, nec amarities, nec reſinoſum quid conſpicitur, quæ omnia manifeſtè ſunt in ligno. Præterea dicunt quòd cortex, cùm afferatur lignum pro nauium ſuburra ſordem, & ſitum contrahit, ita vt veluti corrumpatur, & ineptum reddatur ad operandum: ſed oppòſitum experientia demonſtrat; apparet enim clarè maiorem eſſe calefactionẽ; & exiccationem in cortice: quo aliqui ſolo puluerizato vtuntur, & fælici, cùm ſuceſſu, & iuuamento maximo, neq; hoc mirum cùm idem ſit omnibus plantis: cortex enim ſemper ex partibus tenuioribus conſtat. Ad rationes autem dicimus, quòd & ſi non tantus adſit odor, neq; ſapor, neq; tanta reſinoſitas in cortice, quemadmodum in ligno; eſt tamen partium magis tenuium cortex, quàm lignum: neq; ſemper (vt ipſi dicunt) pro nauiũ ſaburra defertur; quinimmò ſæpe ſolo penè hoc ligno naues onuſtæ ad nos deueniũt.

De vſu modò videamus. primò tamen dicendũ quomodo corpus debeat præparari; cùm neceſſaria ſit corporis præparatio antequàm ligni decoctum adſumatur, vt rectè poſsit operari: ſi enim aliter ad vſum recipiatur, exagitatur materia, quæ cùm ſit multa, nec poſsit euacuari, quandoq; ad mala deducit ſymptomata, & pernicem; & vidi ego factam quandoq; epilepſiam, & apoplexiam ob exhibitum abſq; præparatione huiuſmodi decoctũ. In preparatione igitur

primò lenienda, est aluus per casiam, quæ retorridos etiam humores euacuat, vel alio consimili; deinde ad venæ sectionem veniendum, vbi magnus sit morbus, & ætas, & vires consentiant. nec obstat, quòd aliqui à venæ sectione abhorreant, dicentes ipsam facere operationem contrariam naturæ, quòd natura à centro ad circunferentiam expellat, sectio autem venæ ad centrum à circunferentia retrahat; quia si valeret hæc ratio nunquàm etiam esset pharmacis expurgantibus vtendum in hoc morbo. Præterea secat venam Auic. etiam in variolis apparentibus, quoties aliquod malum imminet, ac plenitudo adest; quoniam vbi plurima est materia non fit huiusmodi retractio, sed potius aliquantulùm exonerata natura à parte materiæ veluti à sarcina potentiùs ad cutim, & extimas corporis partes residuum propellit. Secta vena deueniendum est ad materiæ coctionem: in qua quidē aliqui semper cum mirabolanis, corticibus ellebori nigri, senæ folijs,& consimilibus procedunt; sed non rectè; quoniam hæc potius coctioni resistunt, cùm coctio fiat per quietem; & expurgantia medicamenta; cuiusmodi sunt prædicta; semper exagitent; & licet sena lene sit medicamentum: non tamen est, quin humores educat exustos; quòd verò cortices ellebori nigri exagitare possint manifestum est. & multò minus conueniunt mirabolani, nàm si corpora sunt purganda fluida fieri debent: cuius oppositum faciunt mirabolani; non ergo

Nota In fractibus ... non est ... conveniunt mirabolanos;

conueniunt ſimiles ſyru. & hoc optimè cōtra Raſim annotauit Auic. vituperans mirabolanorū vſum in febribus in principio. quare potius vtendū eſt ſyr. de fumaria, de betoni. melle roſ. & ſimilibus, cū decoctis fumar. beton. borag. alijsq; huiuſmodi, ſi materia ſit pituitoſa. Quod ſi ſit bilioſa, ſyru. conuenit acetoſus ſimplex, roſatus recens, de ſucco cichorij, endiuiæ atq; conſimiles; cum decoct. eiuſdem generis. Si autem ſit melancholica, commodum eſt oximel, ſyrupus de fumaria, de pomis ſimplex, de ſucco borag. & eiuſmodi, cum decoctis correſpondentibus. In expurgatione verò materiæ iàm concoctæ pro diuerſitate humorum peccantium, diuerſis vtendum eſt medicamentis, licet ferè ſemper in hoc morbo adſit cōgeries omnium humorum, & ſemper incedendum eſt cum vehementibus; vnde pillu. Alexandri conueniunt, & cochiæ; de hermodactilis etiam, & fœtidæ; additis ſemper corticibus ellebori nigri, in quibus eſt maximè ſperandum. euacuat enim elleborum nigrum vtranq; bilem ſine moleſtia, vt aſſerit Aetius. quòd ſi æger potius voluerit pharmacum in potu, poterit fieri decoctum ex radicibus ellebori nigri, & ſeminibus odoratis, addendo poſtea, vel hieram Pachij, vel diacolocynthidos Aetij, vel etiam confectionem Hamech, quæ poterunt etiam exhiberi cum decoctione ſenæ, ac epithimi; non tamen ſemel, ſed pluries eſt euacuandum; quia materia in hoc morbo craſſa, & exuſta ſemper contumax eſt eductioni. Ex

purgato tandem corpore ad vſum huius decocti veniendum, quod quidem hoc modo paratur. aſſumũtur duæ vnciæ corticis, & vna libra Ligni, Lignum in ſcobem redigitur, cortex autem contunditur, & per 24. horas infunduntur in duodecim lib. aquæ, deinde ad medietatis conſumptionem ebulliunt in vaſe vel teſtaceo vitro intus obducto, vel vitreo, vel etiam æneo obducto ſtamno; tãdem percolatur hoc decoctum, & pro ſyrupo ſeruatur: eidem ſcobi poſtea ſuper imponuntur quindecim lib. aquæ, bulliuntq; ad conſumptionem tertiæ partis, & hoc decoctum percolatum deſeruiet loco potus in prandio & cæna. Sed quæret hic aliquis, nùm ſemper Lignum ſit decoquendum in aqua, vel quandoq; decoqui debeat in vino, vt aliqui faciunt, qui vel tantùm in vino decoquunt, vel in aqua, & poſtea vinum admiſcent; cui reſponderem quòd melius eſt facere decoctionem in aqua; ità enim coquitur in India, vnde huius ligni vſum recepimus; non tamen negarem, quinetiam in vino quandoq; factum, vel etiam cùm vino permixtum iuuet, in corporibus præſertim valde humidis, & frigidis; ſed in calidis & ſiccis omninò eſt fugiendum; poſſent enim facilè ad tabem deduci; vt ſæpè vidimus. aduertendum tamen, quòd ſi aliquis voluerit vti vino in corporibus frigidis, & humidis, non debet in vino lignum decoquere, quia ſic valdè amarum & acre redditur decoctum, ſed potius admiſcenda eſt illa vini portio, quæ videbitur

oportuna, posteaquàm decoctum paratum fuerit ex aqua: Sunt etiam, qui lignum decoquunt in aquis elambiccatis frigidioribus vt endiu. sonchi. cichor. & huiusmodi pro febricitátibus, & emaciatis; alij auté, qui decoctum alterant cum herbis in ipso incoctis frigidioribus; alij tandem, qui lignum decoquunt in iure pulli; sed crederem ego aquas illas elambiccatas minimè conuenire; cùm omnes aquæ per sublimationem factæ; sicut & pluuiales; participent adstrictione, vt Galenus etiam sentit. quòd si parua hæc adstrictio, quam habent, videtur facere ad penetrationem; hoc vtiq; esset, si paucis diebus exhiberetur; nihilominus, quia diù est exhibendum, in tàm longo temporis spatio sibimet ipsi viam occluderet; vnde laudarem potius vsum decoctionum herbarum frigidarum cum Ligno, quoties timemus calefactioné, & exiccationem superfluam; licet ex ipsis decoctum reddatur imbecillius. Probo etiam illos, qui quidem ex iure pulli decoctum faciunt; in imbecillioribus enim maxime conuenit, cùm ius pulli iunioris & nutriat, & humores contemperet. Non probo autem illos, qui cum hoc decocto medicamenta expurgantia miscent, est enim valdè perniciosum, cùm fiat pugna in operationibus, decoctum enim expurgat per ambitum totius; medicamentum verò purgans à circunferentia semper deducit ad centrum. Nec etiam valdè probo illos, qui commiscent quædã tanquàm antidota, vt carduum benedictum, radices tormen-

tillæ, bettonicam, & consimilia; quandoquidem licet hæc & calfaciant, & exiccent; non tamen sunt admiscenda: quia nec Indi aliquid admiscent, & fortè in hac admixtione additur aliquid, quod tota forma Ligno aduersatur; sunt enim quædam repugnãtiæ à tota specie, quæ sunt nobis occultæ: vnde hoc adnotauit Mesues cauendum in compositione medicamentorum; & hinc patet multò deterius facere illos, qui & soluentia medicamenta, & antidota, & vinũ, & aquam commiscent. Syrupi autem quantitas exhibenda non est vna in omnibus, vt plurimum tamen est octo, vel decem vnciarum; post cuius assumptionem quiescendum est in lecto, & sudor prouocandus, capite non cooperto; sic enim incõmoda multa, quæ sequi solent, euitantur; sicuti capitis repletio ac humorum eliquefactio, vnde cephaleæ, hemicraneæ, destillationes cæcitates, & huiusmodi alia plura oriri possent. nec vi prouocandus est sudor, vel calfactis lateribus, vel pannis, vel vessicis aqua calida plenis, vt quidam faciunt: his enim funduntur humores & spiritus vnà cùm calore innato, dissipãtur. Victus verò conuenit mediocris, & attenuans; non enim valdè tenuis est oportunus; vt consueuit esse in vsu primis illis temporibus; quoniam à tali victu maxime languida redditur virtus; ita vt neq; concoquere, neq; discutere, neq; sensibiliter euacuare possit; dandus est itaq; panis neq; semper biscoctus; hic nanque licet benè nutriat, ægrè tamen conficitur. con-

ueniunt etiam carnes auicularum montanarum, pullorum gallinaceorum, & fructus, veluti ſunt paſſulæ, atq; piſtachia, quæ quidē & nutriunt mediocriter, & attenuant; nec penitus vituperanda ſunt cōpoſita ex amygdalis; & ſaccaro; atq; alia huiuſmodi, licet non ſatis facilè cōcoquantur. panis quantitas, vt plurimū ſolet eſſe trium vnciarum, obſonium verò duûm, vel trium, non tamen iſta quantitas debet in omnibus ita menſurari, ſed pro natura, & conſuetudine laborantium vel augenda, vel minuenda eſt; datur autē prandium per tres; vel quatuor horas ab aſſumpto ſyrupo, ſic etiam & cæna ſimiliter. ſyr. autem, qui exhibetur ad veſperas aſſumitur poſt ſeptem horas à prandio. De ſecundo decocto bibant patientes in prandio, & cæna quantùm eis ſufficere videbitur, & quantum conficere poſſunt. ſed inter prandium, & cænā, & à cæna nihil bibere debent; & quùm vtimur hoc genere auxilij nòn ſunt ægri ſemper in cubiculis detinendi, vt olim fiebat; ſed permittendum eſt eis egredi quandoq; domo. dummodò non ſit ventoſus, caliginoſus, frigidusúe aer, & talis, qui corpus nimiū immutare, vel commouere poſsit: terminus autem eſt exibendi hoc decoctum 40. dierum, licet etiam per plures exhibeant aliqui. hoc autem fit, quia longus eſt morbus, & longa pariter continuata euacuatione indiget & 40. dies videtur poni prò termino in morbis contagioſis veluti in peſtilentia. quo exemplo ducti credo, quòd Medici aſſumpſerint hanc

diem

diem pro termino huius auxilij; victus autem in principio, & fine crassior esse debet, in medio verò tenuior, quia tunc natura maximè contrà morbum incitata ipsum aggreditur, nec est impedienda per cibum. Cauendum autem est, ne, cùm hoc decoctum assumitur singulis 8. vel 10. diebus [vt aliqui faciũt] purgans aliquod medicamentũ propinetur, sic enim natura impeditur, & materia retrahitur à circunferentia ad centrum, cùm natura ab hoc decocto adiuta semper insensibiliter per cutim euacuet, licet euacuare non videatur. Quòd si decoctum Ligni per aluum euacuat, sui amara substantia abstergendo, & ità leniendo hoc facit, non sicuti soluentia medicamenta attrahendo. Transactis verò 40. diebus, cùm non amplius decoctum adhibemus, omnino est vtendum medicamento purgante, vt humores iàm parati, & qui non sunt euacuati, euacuentur: suntq; medicamenta purgantia, qualia descripsimus in præparatione corporis. post euacuationẽ refrigerandi sunt ægri & humectandi victu, balneis, & medicamentis quibusdam leuioribus pro cibo igitur vtantur, ptisana, cichoraceis; lactucis, & huiusmodi. balneum sit solium aquæ dulcis tepidæ. medicamenta verò saccarum rosi. & borag. quòd si vberiorẽ vlterius voluerimus expurgationem oportunum est serum lactis, & exhibitum more Gal. & antiquorum in debita, & magna dosi; Neq; probandi sunt illi, qui à principio huius morbi non exhibent hoc decoctum, & cun-

ctantur ad minus per annum, dicentes in hoc morbo expectandam esse fermẽtationem, donec scilicet morbus ad vnam formam specificam sit deductus, vt sanari posit ab auxilio agente etiam à forma specifica, quoniam fermentatio requiritur in mixtis factis ab arte, vt à natura deducantur ad vnam formam: quod apparet in theriaca; sed inter morbum, & nostrum corpus non video, quæ fermentatio fieri debeat. fermẽtatio autem inter vapores inquinatos, & humores nostri corporis efficitur quàm citissimè, ita vt in intemperie morbi principium eiusdem sit rationis cum ea progressa, vt vult Gal. vbiq; : Igitur quàmprimùm intemperies incipit, suum habet esse, & formam specificam: quod quidem dicendum etiã erit de morbo Gallico, cùm sit morbus in intemperie: vnde hoc expectare nihil aliud est, nisi permittere, vt morbus in habitũ deducatur: Accedit etiam, quod neq; verum est Ligni decoctum sanare hunc morbũ à forma specifica, vt supra quoq; ostendimus: Ex hoc genere auxilij maxima habentur iuuamenta quandoquidem præterquàm quòd morbum hunc sanat, ventriculum roborat, humidiora, & excrementosa corpora exiccat; cerebrum etiam destillationibus obnoxium ex intemperie frigida, & humida, sanat; Cæterùm quandoq; si valdè siccis exhibeatur ad hecticam senilem deducit · interdum etiam in corporibus calidis, & siccis æstatis tempore exhibitũ febres excitat: interdũ quoq; visi sunt aliqui ex potu decocti

huius in hydropem deueniſſe, reſoluto calore naturali iocinoris ob diſcuſſionem, & continuatam euacuationem, vt refrigerato poſtea viſcere ſequuta ſit hydrops. verumtamen, ſi moderatè ſumatur, innocuè ſemper capitur in quacunq; temperatura, corporis habitu, & ætate, ita vt exhibitum quandoq; fuerit pueris quatuor annorum feliciſſimè; ſic etiam exhibetur in qualibet regione, anni tempore, ac cæli conſtitutione. fugiendus tamen eſt aer vel valdè calidus, vel valdè frigidus; frigido enim aere corpore nimiùm conſtipato, inſenſibilis euacuatio prohibetur, in calido autem ob cutis raritatem plurima fit reſolutio: ſed vbi res vrget, alterandus eſt aer, vel ad calidum, vel ad frigidum, ita vt reddatur temperatus: & poſtea tutò decoctum exhibetur. ſed quæret quis nunquid, quemadmodum ſanatur hic morbus decocto Guaiaci, poſsit etiam ſanari [vt aliqui teſtantur] decoctis aliorum lignorum conſimilium, vt iuniperi, buxi, quærcus, & hebeni. cui reſpondendum, nemini hoc ſucedere potuiſſe, quamuis multi, & viri etiam doctiſſimi experimentum facere tentarint, & ego neminem vidi, nec audiui ſanatum: Neq; teſtimonium fide dignum adducunt ij, qui oppoſitum dicunt, nec ſequitur propterea Ligni decoctum ſanare à forma ſpecifica: quoniam, licet in lignis enarratis reperiãtur aliquæ manifeſtæ qualitates conſimiles Guaiaco, nõ tamen reperitur illa partiũ tenuitas, qua quidẽ fundũtur & attenuantur humores, & ideo non

possunt illud idem præstare: quòd si quis admiscuerit aliqua, ex quibus haberi poßit penetratio, attenuatio & fusio; neq; habebit intentũ, quoniã non potest ars ita perfectè admiscere medicaméta, vt naturã æquæt, quæ reperitur in Guaiaco; ars enim nequit naturam exactè imitari, vnde nec ita perfectas & veras mixtiones efficere potest, quandoquidem hoc solius est naturæ. Sed iam de symptomatibus agamus, quæ quandoq; ob vehementiam trahunt ad se curationem, nó tamen de his diffusè tractare, nec ad nimis particularia descendere intendo, sed in genere aliqua tantùm, quæ mihi vtiliora videbuntur adnotare. Incipiam autem à carie pudendorum, quæ primò solet apparere quùm quis Gallico morbo inficitur: cognoscitur verò esse Gallica ex tumore, colore, atq; sordibus, & crustaceis quibusdam excrementis; solet enim apparere liuida, phænicea, vel nigra; talia enim conspiciuntur excrementa. labia tumida sunt, ac dura, & vlcus inæquale: vnde his apparentibus tutum, & necessarium est vniuersum corpus euacuare; postea verò ad localia deueniendum est: & in principio sæpè visum est causticis medicamentis totum virus cóceptum fuisse discussum, atq; consumptum; vndè imperiti etiam fæliciter quandoq; vtuntur aqua illa, qua quidem Aurifabri vtuntur ad secernenda metalla, sic etiam atramento sutorio, vel præcipitato, aut a lijs pulueribus, vel oleis adurentibus. Animaduertendum tamen est, ne vel corpus repletum sit, vel

cachochymũ, vel valdè acuti ſenſus: in talibus enim hæc & dolores & inflammationes, absq; alio iuuamẽto, efficiunt. Nec alio modo ſanantur hæc vlcera Gallica in pudendis, quàm curatione à Galeno propoſita in lib. 5. methodi medendi circà finem, cum ijs, quæ ſtrenuè ſiccare poſſunt, cùm huiuſmodi mẽbra ſuapte naturâ ſicciſſima ſint, verum tamen eſt, quòd eiuſmodi exiccantia multò magis iuuant, ſi eis admiſceatur aliquid, quod expertum ſit in hoc morbo iuuare, vt eſt præcipitatum. Medicamenta verò Gal. ſunt colocynthis vſta, & anhetum itidem vſtum popholix, aloes, molybdena, ſcoria æris præparata, & huiuſmodi alia. Hæc autem vel ſicca imponi poſſunt ſuperpoſito aliquo cærato exiccante, vel cum vnguentis, & cæratis conſimilibus admiſceri. Apparent etiam quandoq; verrucæ quædam ſciſſæ non nimis doloroſæ inæquales, & quæ figurâ & ſubſtantiâ ficum præſeferunt; ſymptoma quidem, quod & fœdum eſt, & maximo impedimento. auferuntur autẽ hæ, ſi penſiles fuerint, ligatura: ſi verò ſeſſiles, medicamentis emollientibus, & corrodentibus: vnde vſus ammoniaci cum ſquama æris præparata, & præcipitato eſt valdè conueniens. & vidi ſæpius citiſſimè, ac facillimè remotas per aquam ſuperius dictã; ſed in hoc etiam ſymptomate curando neceſſarium eſt prius vniuerſum corpus euacuare. Solet quoq; hic morbus incipere à fœda gonorrhea, quæ cùm Gallica eſt, ſtatim ex vnico tantũ congreſſu quandoq; inuadit

ita vt manifestum appareat contagium: cognoscitur tamen Gallicā esse ex plurima educta materia, colore liuida. curatur verò, si post necessariam totius euacuationem, semen supprimatur, & viscidum reddatur, præbendo aliquem tonum vasis seminalibus cum ijs quæ moderatè adstringunt, cuiusmodi est electuarium, quo maximè vtor ex radicibus nympheæ, seminibus lactucarum, & agni casti, apposito gummi draganti, mastiche, ac thure addito aliquo genere terræ, vt bolo Armenia vulgari, vel terra sigillata cū seminibus melonum, & cucurbitæ. cauendum tamen est ab vsu valde adstringentium, & præsertim circà principia: periculum enim est, ne prauâ illâ materiâ retentâ laborantes ad peiora symptomata deducantur, vt sæpè multos ab imperitis deductos fuisse conspeximus. Solent bubones insequi gonorrhæā, vel pudendorum caries, & verrucas, & ex huiusmodi progressu cognoscūtur esse Gallici; quanuis etiam Gallici sine hoc progressu cōtingant, affecto iecore, sicuti perpetuò afficitur in hoc morbo. in horum verò curatione in principio neq; vena est scindēda, neq; pharmacum purgans exhibendum, præter aliquod lenitiuum ne fiat retractio materiæ facientis inflammationem ad intrà venas, nisi fortè summa fuerit repletio, vel cacochymia, tunc enim & venam secare, & purgans aliquod medicamentum exhibere poterimus, non enim in hoc fiet retractio materiæ facientis inflammationem intrà venas, & licet in cæteris

inflammationibus prima intentio sit materiæ repulsio, in hac tamen, sicut & in alijs, quæ accidunt in locis, in quibus membra principalia superfluitates expellunt, non conuenit repulsio; & qui aliter iam hanc repellere voluerunt, multa mala symptomata induxerunt, & morbũ Gallicum confirmarunt; quapropter in bubonibus huiusmodi primum, quod intendunt Medici, est materiæ suppuratio, vt facta suppuratione, ac loco adaperto non solùm euacuetur materia, quæ in loco inflãmato continetur, sed etiã corpus vniuersum expurgetur, seruando locum diùtiùs apertum; sic enim continuatæ fiunt euacuationes: vnde sæpiùs hoc modo sanatus est morbus iste Gallicus absq; alio auxilio; statim itaq; ad ea, quæ suppurationem faciunt veniendum; & si dolor adest intensus, optimum erit cataplasma illud Gal. ex farina, oleo, & aqua; si durus sit tumor, præstãs est linimentum ex butyro, axung. & ol. amygd. dulcium appositis lanis succidis. Ad extrahendum autem; quod necessarium est, cùm videmus ad discussionem properare, & alia morbi Gallici signa increscere; conueniens est emplastrum ex cæpis, radic. lil. alb. fermento, & caricis. Quòd si contumaces fuerint, appositis cucurbitulis extrahuntur; apposito etiam emplastro illo mollitiuo, quo passim Veneti vtuntur; vel etiam diachilo simplici, vel consimilibus: suppuratione autem facta bubones aperiuntur, vel ferro, vel igne, vel caustico aliquo medicamento, apertione

potius magna, quàm parua, & angusta; ne vlcus reddatur sinuosum; atq; vt crassæ materiæ effluere possint: abstergatur verò, mundificetur, & vltimò, cùm diutius permanserit apertum, & multa ex eo fuerit educta materia; nec aliquid notatu dignum amplius effluit: consolidetur. Frequentissimè consueuerunt etiam esse pustulæ in hoc morbo, quæ circà caput apparent, præsertimq; circà partem illam, vbi capilli desinunt, quæ solent etiam circà ipsum anum & in alijs corporis partibus apparere. in his autem curandis non est repellentibus vtendum, vt quidam faciūt non sine maximo discrimine laborantium: sed si crustosæ sint, auferenda est crusta medicamētis emollientibus, deinde aquâ, quæ recipiat alumen, & sublimatum, & participet aliquam absterſionem, vt esset aqua farfaræ madefieri debent pustulæ, ac loca illa. si verò appareant in ore coniungatur alumen, & sublimatum, vel præcipitatum cum aqua plantag. tunc enim ob periculum, quod imminēs circa partes illas minantur, non est malum; quinimò debemus vti aliqua repulsione: sed in his etiam est prius vniuersū corpus expurgandum, & euacuandum. Vlcera pariter in hoc morbo Gallico, sæpissimè, contingunt quę quandoq; ita fuerunt exædentia, vt ipsorum malignitate integra membra conciderint; in quorum curatione post euacuationem, & expurgationem corporis vniuersi conueniunt medicamenta validè siccantia; inter quæ numerantur præcipitatum, argentum

viuum

viuum, sublimatum, & scoria æris præparata. Hæc verò debent misceri cùm his, quæ medicamentorum acrimoniam retundunt & aliqui vtuntur cæratis ex cærusa, lithargyro, addito vel argento viuo, vel sublimato, vel præcipitato: quòd si vlcera sint in ore optimus est vsus illius aquæ, quam superius diximus confici ex alumine, sublimato, & aqua plantag. Accidit etiam in ossibus caries, molestissimum quidem symptoma, & præcipuè si fuerit in palato, vel naribus, vbi ossa facilè corroduntur, & si hoc symptoma in palato acciderit, laborantes naribus loquuntur, & omnia liquidiora quæ per os assumuntur ex naribus effluunt: & ideo quàm citissimè huiusmodi periculo est occurẽdum; & cùm caries in extimis partibus apparet, statim diuidenda est pars affecta vsque ad os subiectum, vel ferro, vel caustico medicamento: & illud ossis, quod fuerit coruptum auferendum, & postea consolidandum vlcus. prohiberi etiam debet ossis putredo per medicamenta, quæ strenuè siccare possunt: cuiusmodi sunt ol. ex sulphure, vel ex calchanto, & aqua plantag. quæ receperit alumen, & sublimatum; vng. etiam aliquod, in quod præcipitatum admittatur. debent autem sollicitì, & diligentes esse medici, quùm vidẽt pustulas & vlcera palati, vt occurrant (quantum fieri potest) corruptioni ossis. præexigitur etiam, & in hoc symptomate curãdo euacuatio, & expurgatio corporis vniuersi. Tophi etiam cõtingunt, ac tumores adeò duri, vt quandoq; Tophorum curatio

oſſa videantur, ij ſi oſſei ſint, nec cedant Salſæ parillæ decocto, aperienda ſunt loca, oſſa deinde abradẽda, & poſtmodùm vlcera conſolidanda. Si verò non fuerint oſſei emolliendi ſunt prius, & poſtea diſcutiẽdi. & caueatis in hoc ſymptomate à cauſticis medicamẽtis; periculum enim eſt ne per huiuſmodi auxilia vlcus cancroſum inducatur, ſicut quandoq; videmus contingiſſe. Superueniunt quandoq; Rhagades, & lychenoſæ, quas dicunt, affectiones, in volis manuum, & plantis pedum, quæ niſi à Ligni decocto ſuperentur difficillimè poſſunt remoueri; tentanda tamen eſt curatio, præpoſita corporis euacuatione, per linimentum confectum ex vngu. roſ. Meſue, vel ex pomata, etiam addito præcipitato. Cadunt etiam ſæpè pili ciliorum, ſuperciliorum, capitis, barbæ, ac partium reliquarũ; in cuius ſymptomatis curatione nunquàm ad adſtringentia veniendum [vt quidam faciunt] qui ad vſum ladani, olei myrtini & conſimiliũ deueniunt, ſic enim fit, vt materia repulſa excitet ſymptomata ſæuiora, ſed procedendum eſt eo modo, quo Gal. in cõſimili affectione procedit in primo de medic. cõp. ſec. loca, euacuando ſcilicet prius vniuerſum corpus, & caput, deinde materiam diſcutiendo, quæ continetur ſub cute; diſcuſsio autem precipuè per tapſiam habetur permixtam cum aliquo tenuium partium. quæ quidẽ tapſia radix eſt ex Gargano monte delata, & vulgò turbit appellatur; hæc enim & diſcutit, & pro pilorum generatione idoneã

attrahit materiā. Solent etiam interdùm (quod peius eſt] concidere dentes, & narium extremitates. cui quidem ſymptomati, expurgato prius corpore, occurrendum eſt repellentibus, & exiccantibus, vt cùm aqua plant. balauſtiarum, & ſimilium; nec malum eſſet gingiuas, & narium extremitates madefacere aqua roſ. & plantag. addito alumine, & pauco etiam præcip. Inter omnia verò ſymptomata nullum eſt, quod magis laborantes excruciet, quàm dolor, in cuius ablatione, quamuis tripliciter poſſit remoueri vel per cauſæ remotionem, vel per anodina, vel per ſtupefacientia, nunquàm tamen in Gallico dolore ſtupefacientibus eſt vtendum; ne materia craſſa, & parua magis incrudetur: Vnde alijs duobus auxilijs procedendum eſt, & primò anodinis verè, quæ conficiuntur ex moderatè calefacientibus, & fouentibus calorem innatum cùm leui diſcuſſione: qualia ſunt decocta ex chamemælo, anheto, & ſeminibus odoratis, addita quantitate aliqua Guaiaci, quibus poſtea per ſpongias locus dolens foueatur; idē faciunt inunctiones ex oleo chamem. anhetino, & conſimilibus. ſacculi etiam repleti floribus chamem. anheto, & furfuribus madefacti aceto calefacto; deinde pro cauſæ remotione facta prius euacuatione, vtendum eſt reuellentibus, repellentibus, & vltimò diſcutientibus. Non tamen mihi probandi videntur illi, qui pro his doloribus remouendis vtuntur à principio magnis medicamentis purgantibus, etiam ſine correctione;

concocta enim sunt vacuanda. & qui conantur in principio inflāmationū materiā medicamento educere, nihil à parte affecta euacuant & sanas, ac vicinas partes colliquant, vt Hipp. docuit; Neq; pariter probandos censeo illos, qui ad hanc intentionem vtuntur inunctionibus, & cæratis hydrargirum recipientibus applicitis suprà loca dolentia, & maximè si dolor fuerit in capite; maius enim ex huiusmodi auxilijs nocumentum, quàm iuuamentum affertur. Verùm quandoq; tàm sæuus est dolor, tàmq; rebellis, & contumax, vt temerè necessum sit vnumquodq; auxilium tentare. Tutissimum verò est auxilium & euacuans, & anodinū, & vniuersi corporis humores contempetans, solium aquæ dulcis tepidæ. Symptomatibus autem mitescentibus non est ab vlteriori curatione desistendum, sed tutum semper erit ad Ligni decoctum deuenire; quo quidem Gallica lues, quæ fomes, & radix est symptomatū, remoueatur omninò. Et hæc mihi de huiusmodi morbo, deq; symptomatibus ipsum concomitantibus, breuius quò fieri potuit, dixisse sufficiant.

FINIS.

Errata, quæ incuriam Impreſſoris effugere nō potuere ità corrigenda ſunt.

				Lege
Pag.	2.	b	& ſicam eſſe	& ſiccam eſſe
	8.	a	capiuntut	capiuntur
	10.	b	cacochima	cacochymia
	11.	b	laringis	laryngis
	14.	b	& penetrant partes;	& penetrant; partes
	15.	b	due	duæ
	17.	b	fælici, cùm ſuceſſu	fælici cùm ſucceſſu
ibidem			nares onuſtæ	naues onuſtæ

BONONIAE
Peregrinus Bonardus excudebat.
M. D. LXIIII.

INVIDIA